نشریه فرهنگ و ارتقای سلامت فرهنگستان علوم پزشکی
دوره نهم، شماره اول، بهار ۱۴۰۴، صفحات ۶۷ تا ۷۲

خلاصه سیاستی

ساماندهی پایدار کودکان در موقعیت خیابان با رویکرد توانمندسازی خانواده‌ها

محمد سبزی خوشنامی[۱]، ملیحه عرشی[۲]، مرضیه تکفلی[۳]، علی کاظمی[۴]، سارا نوروزی[۵]، الهام محمدی[۶]، غلامرضا قاسمی تودشکچویی[۷]، مریم هدایتی[*۸]

۱. عضو گروه سلامت اجتماعی فرهنگستان علوم پزشکی، گروه آموزشی مددکاری اجتماعی، دانشگاه علوم توانبخشی و سلامت اجتماعی، تهران، ایران
۲. دکتری مددکاری اجتماعی، گروه آموزشی مددکاری اجتماعی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران، ایران
۳. دکتری مددکاری اجتماعی، مرکز تحقیقات مدیریت رفاه اجتماعی، گروه آموزشی مددکاری اجتماعی، دانشگاه علوم توانبخشی و سلامت اجتماعی، تهران، ایران
۴. دکتری حقوق، دبیر مرجع ملی حقوق کودک، وزارت دادگستری، تهران، ایران
۵. دکتری مددکاری اجتماعی، دانشگاه آیت‌الله بروجردی، لرستان، ایران
۶. استادیار مددکاری اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران
۷. استاد مددکاری اجتماعی، گروه روان‌پزشکی دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، ایران
۸. *نویسنده مسئول: استادیار گروه آموزشی مدیریت توانبخشی، دانشکده علوم توانبخشی، دانشگاه علوم توانبخشی و سلامت اجتماعی، تهران، ایران، mhedayati89@yahoo.com

دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۱۰/۰۵ پذیرش مقاله: ۱۴۰۴/۰۳/۰۷

چکیده

حضور و کار کودکان در خیابان یکی از چالش‌های بزرگ اجتماعی در ایران محسوب می‌شوند. این کودکان با مشکلاتی چون سوءتغذیه، محرومیت یا کیفیت پایین تحصیل، سوءاستفاده و آزار، بزهکاری و سایر آسیب‌های اجتماعی مواجه هستند. طرح‌های دوره‌ای در قالب ساماندهی کودکان خیابانی و اقدامات فعلی مراکز دولتی و غیردولتی، مانند مراکز موقت نگهداری و خدمات حمایتی روزانه محدود، تأثیر قابل توجهی در کاهش و کنترل این معضل نداشته است؛ لذا ضرورت تدوین و اجرای سیاست‌های ملی و محلی با حساسیت به حقوق کودکان، به وضوح احساس می‌شود. توصیه‌های سیاستی شامل توانمندسازی خانواده‌ها از طریق همکاری بین بخشی، تخصیص منابع مالی پایدار برای اقدامات پیشگیرانه و حمایتی، تربیت متخصصان برای ارائه خدمات مؤثر و استاندارد و تدوین دستورالعمل‌های استاندارد براساس قوانین و اسناد بالادستی برای مداخله مؤثر است. این رویکردها می‌توانند به‌طور پایدار معضل کودکان در موقعیت خیابان را مدیریت کرده و از بازگشت آن‌ها به خیابان جلوگیری کنند.

کلیدواژه‌ها: جوان بی‌خانمان، حمایت از خانواده، عدالت اجتماعی

نکات کلیدی

- **مشکل اصلی:** حضور کودکان در خیابان برای کسب درآمد و عدم دسترسی به حقوق اولیه مانند آموزش و سلامت و در معرض آسیب بودن آن‌ها در معرض خطراتی نظیر سوءاستفاده، سوءتغذیه و آسیب‌های اجتماعی قرار دارند.
- **اهمیت موضوع:** این معضل تهدیدی جدی برای توسعه اجتماعی، امنیت عمومی و عدالت اجتماعی است و نیازمند اقدام فوری و برنامه‌های پایدار برای جلوگیری از پیامدهای منفی گسترده است.
- **پیامدهای ادامه وضع موجود:** افزایش نرخ بی‌سوادی، فقر بین نسلی، و هزینه‌های اجتماعی و اقتصادی برای جامعه و نهادهای دولتی.
- **توصیه سیاستی:** توانمندسازی خانواده‌ها مبتنی بر همکاری بین بخشی، تخصیص منابع مالی پایدار برای اقدامات پیشگیرانه و حمایتی، تربیت متخصصان برای ارائه خدمات مؤثر و استاندارد، و تدوین دستورالعمل‌های استاندارد اجرایی هماهنگ مبتنی بر قوانین و اسناد بالادستی برای مداخله مؤثر.

بیان مسئله

کودکان در موقعیت خیابان، به دلیل شرایط اقتصادی و اجتماعی نامطلوب، به خیابان‌ها کشیده شده‌اند و از حقوق اساسی مانند تحصیل، بهداشت و امنیت محروم‌اند. این کودکان، به جای رشد سالم و تحصیل، به کارهای خیابانی مشغول‌اند و در معرض آسیب‌های جسمی، روانی، و اجتماعی قرار دارند.

عدم رسیدگی به این مسئله، نه تنها این کودکان را از زندگی سالم محروم می‌کند؛ بلکه تهدیدی جدی برای توسعه پایدار، امنیت عمومی و عدالت اجتماعی کشور است. کودکان در موقعیت خیابان، بخشی از آینده

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-24]

[DOI: 10.22034/9.1.8]

جامعه هستند و شرایط نامناسب کنونی، پیامدهای منفی بلندمدتی برای آن‌ها و کل جامعه به همراه دارد (۵-۱). شایان ذکر است که به استناد قانون حمایت از اطفال و نوجوانان (مصوب ۱۳۹۹) تمامی افرادی که به سن هجده سال تمام شمسی نرسیده‌اند، و در وضعیت مخاطره‌آمیزی چون کار در موقعیت خیابان قرار دارند، باید مشمول سیاست‌های حمایتی قرار گیرند. طبق این قانون طفل، هر فردی است که به سن بلوغ شرعی نرسیده و نوجوان نیز هر فرد زیر هجده سال کامل شمسی است که به سن بلوغ شرعی رسیده است. در این خلاصه سیاستی با توجه به چارچوب پیمان نامه حقوق کودک (۱۹۸۹) و همراستا با این قانون، منظور از کودک همه افرادی هستند که به سن هجده سال تمام هجری شمسی نرسیده باشند.

پیامدهای ادامه وضع موجود

- **افزایش نرخ بی‌سوادی و فقر بین نسلی**: کودکان در موقعیت خیابان که به دلیل کار و شرایط دشوار از تحصیل بازمی‌مانند، با آینده‌ای مملو از فقر و ناتوانی اقتصادی مواجه می‌شوند. این چرخه فقر، نه تنها برای خود آن‌ها، بلکه برای نسل‌های بعدی نیز ادامه می‌یابد و به تداوم مشکلات اجتماعی می‌انجامد.
- **افزایش بزه‌دیدگی و رفتارهای معارض قانون این کودکان**: این کودکان به‌راحتی قربانی سوءاستفاده‌های جسمی و روانی می‌شوند و ممکن است به دلیل شرایط نامناسب، وارد چرخه اقدامات بزهکارانه شوند. این وضعیت، تأثیرات منفی جدی بر امنیت جامعه و نظم عمومی دارد.
- **هزینه‌های اقتصادی و اجتماعی بالا**: نیاز به خدمات حمایتی و بهداشتی برای کودکان در موقعیت خیابان و هزینه‌های مرتبط با اصلاح و کاهش آسیب‌های اجتماعی، بار اقتصادی زیادی بر دوش نهادهای دولتی و جامعه می‌گذارد. علاوه بر این، حضور کودکان در خیابان‌ها و محرومیت آن‌ها از آموزش رسمی، پتانسیل نیروی انسانی آینده کشور را تضعیف می‌کند.

این مسئله، نیازمند مداخلات فوری و پایدار از سوی سیاست‌گذاران است تا از پیامدهای منفی آن جلوگیری شود.

یافته‌های پژوهشی

یافته‌های کلیدی پژوهش ملی در خصوص ارزشیابی طرح مراکز ساماندهی کودکان در موقعیت خیابان که این خلاصه سیاستی بر مبنای آن تدوین شده است، بر فوریت و اهمیت مداخله برای حل این معضل تأکید دارند (۵).

وضعیت تحصیل کودکان

- تغییر معنادار در وضعیت تحصیل کودکان مشاهده نشد.
- پیش و پس از مداخله، بیش از نیمی از کودکان همچنان از تحصیل محروم بودند.
- تنها ۱۰ درصد به تعداد کودکان مشغول به تحصیل افزوده شد، که نشان‌دهنده ناکارآمدی اقدامات در این حوزه است.

کاهش کار کودکان

- پس از مداخله، تعداد کودکان مشغول به کار کمی کاهش یافت.
- ۲۳ درصد از کودکان در موقعیت خیابان دیگر به فعالیت‌های کاری مشغول نبودند؛ اما این کاهش همچنان با نرخ بالای کار کودکان فاصله داشت.

سامان‌یابی از بعد سرپرستی

- حدود ۱۵ درصد از کودکان تحت سرپرستی والدین بی‌کفایت، به سرپرستی بستگان نزدیک (پدربزرگ، مادربزرگ و خویشاوندان) منتقل شدند.
- تأمین نیازهای اولیه کودکان مانند تغذیه، بهداشت، درمان، تربیت و سرپناه بهبود معناداری یافت.
- هیچ تغییر معناداری در تأمین اوقات فراغت کودکان مشاهده نشد.
- بهبود ظرفیت‌های خانواده مثل سامان‌یابی از بعد سرپرستی یا هزینه‌های اقتصادی و اجتماعی بالا
- تنها ۲۰ درصد از خانواده‌های کودکان کار در موقعیت خیابان، تا حدی توانمند شدند.
- ۸۰ درصد خانواده‌ها یا از خدمات توانمندسازی بهره‌مند نشدند یا این خدمات برای آن‌ها بی‌تأثیر بود.

چالش‌های اجرایی

یافته‌های کیفی پژوهش نشان‌دهنده مشکلات ساختاری و اجرایی متعددی در طرح ساماندهی بود:

- **مختصات پیچیده مسئله**: چالش‌های متعدد مرتبط با کودکان در موقعیت خیابان و خانواده‌های آن‌ها.
- **دیدگاه غیرمسئولانه سازمان‌ها**: مسئولیت‌پذیری ناکافی در سطوح سازمانی و فراسازمانی.
- **کمبود منابع مادی و فنی**: محدودیت در تأمین منابع مالی، تجهیزات و نیروی انسانی ماهر.
- **خدمات ناقص و آسیب‌های هم‌افزا**: ارائه خدمات حداقلی و ناکافی به کودکان و خانواده‌ها.
- **حمایتگری ضعیف از خانواده‌ها**: پایین بودن سطح توانمندی خانواده‌ها به دلیل ساختارهای حمایتی ناکارآمد.

این پژوهش نشان می‌دهد که طرح ساماندهی کودکان خیابانی، به دلیل مشکلات ذاتی و اجرایی، به صورت حداقلی اجرا شده است. برای

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-24]

[DOI: 10.22034/9.1.8]

دستیابی به اهداف پایدار، نیاز به بازنگری جدی در سیاست‌ها، افزایش حمایت‌های بین‌بخشی، و تقویت ظرفیت‌های اجرایی وجود دارد (۶). به منظور اصلاح فرایندهای حمایتی جامع می‌توان از ظرفیت‌های موجود قانونی نظیر آیین نامه اجرایی ماده ۶ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان سال ۱۴۰۰ به عنوان یک سند پشتیبان استفاده نمود.

گزینه‌های سیاستی

براساس مطالعه انجام شده و سایر شواهد موجود گزینه‌های سیاستی پیشنهادی به منظور حل مشکلات ساماندهی کودکان در موقعیت خیابان به همراه مزایا، معایب و قانع‌کنندگی گزینه‌ها در جدول ۱ ارائه شده‌است که و می‌تواند به سیاست‌گذاران در تصمیم‌گیری آگاهانه کمک کند.

جدول ۱. گزینه‌های سیاستی برای ساماندهی کودکان در موقعیت خیابان

گزینه سیاستی	مزایا	معایب	قانع‌کنندگی
تحلیل درس‌آموخته‌ها از وضعیت موجود	شناسایی خدمات مؤثر، نقاط ضعف و قوت مداخلات و سیاست‌های پیشین.	زمان‌بر بودن؛ عدم ثبت دقیق مداخلات؛ دسترسی دشوار به اطلاعات تمام اقدامات صورت گرفته گذشته.	بسیار قانع‌کننده برای سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان به منظور تصمیم‌گیری آگاه از شواهد و مدیریت منابع مالی و انسانی موجود
توسعه چتر حمایتی و پوشش جامع تامین اجتماعی کلیه خانواده‌های دارای فرزند زیر ۱۸ سال (پیشگیری اولیه)	توسعه عدالت اجتماعی با هدف تأمین نیازهای اولیه کودک و خانواده و پیشگیری از بزه‌دیدگی کودکان	نیاز به ایجاد زیرساخت‌های منسجم بین‌بخشی و تخصیص منابع زیاد.	ضروری و مهم برای سیاست‌گذاران به منظور توجه به مولفه‌های ساختاری رفاه اجتماعی فراگیر در چارچوب قوانین و سیاست‌های پشتیبان موجود
بازبینی و اصلاح قوانین بازدارنده و حمایتی از کودکان و نوجوانان در برابر کار و استثمار شغلی	افزایش پاسخگویی و قدرت اجرایی نهادهای مسئول جهت پیشگیری از ورود کودک به خیابان و اجرای مداخلات با توجه به سیاست‌های پشتیبان کارآمد	زمان‌بر بودن و سخت بودن اصلاح، تصویب و اجرای قوانین با ضمانت اجرایی بالا	قانع‌کننده به دلیل مسدود کردن عوامل مستعدکننده حضور کودکان در خیابان
شناسایی زودهنگام و حمایت جامع از خانواده‌های در معرض کار کودکان در موقعیت خیابان (رویکرد پیشگیری ثانویه)	کاهش وابستگی خانواده‌ها به کار کودکان، بهبود شرایط زندگی خانواده و کودکان	نیاز به وجود سیستم یکپارچه و فراگیر رفاه اجتماعی، منابع مالی قابل توجه و هماهنگی بین‌بخشی و همچنین وابسته بودن به شرایط اقتصادی کشور.	بسیار قانع‌کننده، زیرا به ریشه‌های مشکل پرداخته و راه‌حل‌های پایدار ارائه می‌دهد.
تغییر رویکرد قضایی، قهری یا حمایت محدود از کودک و خانواده به رویکرد اجتماعی و حمایت همه‌جانبه و حق محور	ارائه خدمات مبتنی بر نیازهای حقیقی و همه جانبه با مشارکت کودک و خانواده	زمانبر و دشوار بودن تغییر نگرش و دیدگاه سیاست‌گذاران و مجریان	مناسب برای سیاست‌گذاران و مجری به دلیل اثربخشی بالاتر مداخلات در بلندمدت.
همکاری و جلب حمایت نهادهای بین‌المللی در رابطه با کودکان اتباع غیرایرانی	افزایش دسترسی به خدمات برای همه کودکان و مدیریت منابع محدود داخلی.	چالش‌های سیاسی و اجتماعی در مدیریت تعامل با نهادهای بین‌المللی.	قانع‌کننده برای سیاست‌گذاران به دلیل کاهش هزینه‌های دولت و اهمیت توجه به حقوق کودکان اتباع غیرایرانی در سلامت جامعه ایران و کاهش آسیب.
تنوع‌بخشی و توسعه جامع خدمات براساس حقوق کودک	افزایش اثربخشی مداخلات از طریق شخصی‌سازی خدمات.	نیاز به برنامه‌ریزی دقیق و منابع مالی و انسانی گسترده	مناسب برای سیاست‌گذارانی که به دنبال خدمات هدفمند، اثربخش و قابل اجرا هستند.
تخصیص منابع مالی پایدار، کافی و به‌موقع با هماهنگی ذینفعان	جلوگیری از قطع یا تأخیر در اجرای برنامه‌ها و امکانی برنامه‌ریزی بلندمدت برای مداخله	امکان بروز مشکلات بوروکراتیک و تأخیر در تخصیص منابع مالی.	ضروری و مورد تأکید سیاست‌گذاران اجرایی به دلیل نیاز به منابع مالی پایدار برای پیشبرد برنامه‌های میان مدت یا بلندمدت.
تبدیل مراکز موقت نگهداری به مراکز روزانه با مشارکت سازمان‌های غیردولتی	کاهش هزینه‌های ارائه خدمات، بهبود کیفیت زندگی کودکان در بستر خانواده و تقویت ساختار خانواده.	نیاز به زیرساخت‌ها و منابع بین بخشی گسترده و یکپارچه جهت حمایت از خانواده‌ها.	جذاب برای سیاست‌گذاران به دلیل کاهش هزینه ایجاد و نگهداری مراکز، کاهش تراکم مراکز و حفظ پیوند خانوادگی؛ اجرای آن با توجه به شرایط می‌تواند چالش‌برانگیز باشد.
تربیت متخصصان کار با کودکان در موقعیت خیابان	ارتقای رویکردهای کودک‌محور، کیفیت ارائه خدمات و افزایش اثربخشی مداخلات	نیاز به زمان و منابع مالی و انسانی برای آموزش مداوم نیروی متخصص و شایسته	بسیار قانع‌کننده به دلیل افزایش کیفیت و بهره‌وری خدمات ارائه‌شده؛ مؤثر در طولانی‌مدت.
ایجاد ساختار سازمانی بین‌بخشی و پایگاه اطلاعاتی یکپارچه جهت شناسایی، ثبت و پیگیری وضعیت کودکان در موقعیت خیابان	افزایش هماهنگی بین‌بخشی، کاهش موازی کاری و افزایش اثربخشی مداخلات هماهنگ	نیاز به هماهنگی قابل توجه بین‌بخشی و منابع مالی بالا	ضروری و مورد تأکید سیاست‌گذاران اجرایی به دلیل نیاز به افزایش هماهنگی بین سازمان‌های دولتی و غیردولتی و جلوگیری از موازی کاری
تدوین دستورالعمل‌های استاندارد و یکپارچه ملی و بین بخشی دولتی و غیردولتی	هماهنگی خدمات و افزایش کارایی از طریق استفاده از دستورالعمل‌های استاندارد و افزایش امکان ارزشیابی	نیاز به منابع مالی و زمان برای تدوین و اجرای آزمایشی جهت اطمینان از موثر و معتبر بودن دستورالعمل‌ها	قانع‌کننده برای سیاست‌گذاران به دلیل افزایش هماهنگی و کیفیت خدمات ارائه‌شده؛ امکان اجرای بهتر خدمات؛ امکان استانداردسازی خدمات و در نتیجه ارزشیابی

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-24]

[DOI: 10.22034/9.1.8]

این جدول می‌تواند به سیاست‌گذاران کمک کند تا گزینه‌های سیاستی را با توجه به مزایا، موانع و اثربخشی آن‌ها به‌صورت آگاهانه انتخاب و اجرا کنند.

توصیه سیاستی

با توجه به نتایج پژوهش و شرایط کشور، ترکیبی از حمایت زودهنگام و توانمندسازی خانواده‌ها، تربیت کارشناسان و متخصصان در کار با کودکان و تدوین دستورالعمل‌های ملی اجرایی به عنوان سیاستی مؤثر در سطوح مختلف پیشگیری و مداخله پیشنهاد می‌شود:

۱. حمایت از خانواده‌ها

- **اقدامات:** ارائه خدمات معیشتی، شغلی و آموزشی به خانواده‌ها؛ برگزاری کارگاه‌های مهارت‌آموزی برای والدین.
- **مسئولیت‌ها:** وزارت تعاون و کار، سازمان بهزیستی، شهرداری‌ها، سازمان‌های غیردولتی

۲. تدوین دستورالعمل‌های استاندارد برای متخصصان

- **اقدامات:** تدوین معیارهای شناسایی و حمایت از کودکان در موقعیت خیابان، نظارت مستمر بر اجرای دستورالعمل‌ها.
- **مسئولیت‌ها:** وزارت کشور، مرجع ملی حقوق کودک و سازمان بهزیستی با همکاری شهرداری‌ها، سازمان‌های غیردولتی

۳. تربیت متخصصان کار با کودکان در موقعیت خیابان

- **اقدامات:** دوره‌های آموزشی برای مددکاران اجتماعی و روان‌شناسان، برنامه‌های آموزشی در سطح دانشگاهی.
- **مسئولیت‌ها:** وزارت بهداشت، وزارت علوم، سازمان بهزیستی، مرجع ملی حقوق کودک، سازمان‌های غیردولتی

در جدول ۲، اثربخشی، کارایی، قابلیت اجرایی، پایداری، عدالت و برابری، پذیرش اجتماعی و سیاسی، انعطاف‌پذیری، پاسخگویی و شفافیت توصیه سیاستی «رویکرد جامع و چندبعدی برای ساماندهی کودکان در موقعیت خیابان و حمایت از خانواده‌ها» بیان شده است.

کاربست اجرایی سیاست پیشنهادی

در جدول ۳، کاربست اجرایی توصیه سیاستی برای ساماندهی کودکان در موقعیت خیابان و حمایت از خانواده‌ها در قالب مراحل اجرا، مسئول اجرا و زمان‌بندی فعالیت‌ها ارائه شده است.

این جدول مراحل اجرایی توصیه سیاستی را همراه با مسئولیت‌ها و زمان‌بندی هر فعالیت نشان می‌دهد و به هماهنگی و اجرای بهتر برنامه‌ها برای ساماندهی کودکان در موقعیت خیابان کمک می‌کند.

نتیجه‌گیری

ساماندهی و حمایت از کودکان در موقعیت خیابانی و خانواده‌های آن‌ها، نیازمند یک رویکرد جامع، پیشگیرانه، پایدار و چندبعدی است. خدمات توانمندسازی خانواده در سطح حداقلی و نازلی ارائه می‌شود که این نشان‌دهندهٔ رهاشدگی خانواده و پیگیری ضعیف مراکز بخصوص در میان مدت و بلند مدت است، شاید ادعا کرد، اصولاً توانمندسازی خانواده در حاشیه قرارگرفته است. اصولا توانمندسازی خانواده از حاشیه می‌بایست به مرکز مداخلات تغییر یابد. فعال‌سازی ظرفیت‌های اقوام و نزدیکان و

جدول ۲. ارزیابی توصیه سیاستی «رویکرد جامع و چندبعدی برای ساماندهی کودکان در موقعیت خیابان و حمایت از خانواده‌ها»

شاخص‌ها	توضیحات و ارزیابی
اثربخشی (Effectiveness)	انتظار می‌رود ترکیب حمایت زودهنگام از خانواده‌ها، تربیت متخصصان و تدوین دستورالعمل‌های ملی به کاهش حضور کودکان در خیابان و بهبود وضعیت خانواده‌ها منجر شود.
کارایی (Efficiency)	با تمرکز بر هماهنگی بین‌بخشی و استفاده بهینه از منابع موجود، امکان بهره‌برداری بهینه از منابع فراهم می‌شود.
قابلیت اجرایی (Feasibility)	با توجه به زیرساخت‌ها و ظرفیت‌های موجود در سازمان‌های دولتی و غیردولتی؛ در صورت هماهنگی بین نهادها، این سیاست قابلیت اجرایی دارد.
پایداری (Sustainability)	تدوین دستورالعمل‌ها و تربیت متخصصان می‌تواند پایداری برنامه را در بلندمدت تضمین کند؛ اما نیاز به تخصیص مداوم و پایدار منابع مالی برای تداوم اقدامات وجود دارد.
عدالت و برابری (Equity)	سیاست با تأکید بر حمایت از خانواده‌ها و کودکان در موقعیت خیابان، عدالت اجتماعی را ارتقا می‌دهد و به توزیع عادلانه‌تر خدمات میان گروه‌های آسیب‌پذیر کمک می‌کند.
پذیرش اجتماعی و سیاسی (Acceptability)	با توجه به نیاز فوری به ساماندهی کودکان در موقعیت خیابان و کاهش آسیب‌های اجتماعی، احتمال پذیرش این سیاست توسط سیاست‌گذاران، نهادهای دولتی و جامعه بالاست.
انعطاف‌پذیری (Flexibility)	سیاست قابلیت تطبیق با شرایط و تغییرات اجتماعی، اقتصادی و سیاسی را دارد و می‌تواند در مواجهه با چالش‌های پیش‌بینی‌نشده اصلاح شود.
پاسخگویی و شفافیت (Accountability and Transparency)	تدوین دستورالعمل‌ها و ایجاد نظارت مستمر بر اجرای سیاست‌ها، امکان پاسخگویی و شفافیت در عملکرد نهادها و مجریان را افزایش می‌دهد.

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-24]

[DOI: 10.22034/9.1.8]

جدول ۳. کاربست اجرایی توصیه سیاستی برای ساماندهی کودکان در موقعیت خیابان

مرحله اجرا	فعالیت‌ها	مسئول اجرا	زمان اجرا
مرحله ۱: شناسایی و ارزیابی اولیه	شناسایی و ارزیابی نیازهای اقتصادی و اجتماعی خانواده‌های کودکان در موقعیت خیابان.	سازمان بهزیستی، شهرداری‌ها، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	۳ ماه اول
	تهیه بانک اطلاعاتی از کودکان در موقعیت خیابان و خانواده‌های نیازمند خدمات حمایتی.	سازمان بهزیستی، NGOها	۳ ماه اول
مرحله ۲: توانمندسازی و حمایت از خانواده‌ها	ارائه آموزش‌های مهارتی و حرفه‌ای به والدین برای ایجاد درآمد پایدار.	سازمان بهزیستی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، سازمان‌های غیردولتی	ماه ۴ تا ۱۲
	اعطای تسهیلات مالی و خدمات حمایتی به خانواده‌ها برای بهبود وضعیت اقتصادی.	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، سازمان بهزیستی.	ماه ۴ تا ۱۲
مرحله ۳: تربیت و آموزش متخصصان	طراحی و برگزاری دوره‌های آموزشی تخصصی برای مددکاران اجتماعی و مشاوران در حوزه کودکان در موقعیت خیابان.	وزارت بهداشت، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، سازمان بهزیستی.	ماه ۴ تا ۸
	ایجاد بانک اطلاعاتی از متخصصان آموزش‌دیده و توانمند.	سازمان بهزیستی	ماه ۸ تا ۱۲
مرحله ۴: تدوین و اجرای دستورالعمل‌های استاندارد	تدوین دستورالعمل‌های اجرایی برای خدمات‌دهی به کودکان در موقعیت خیابان.	وزارت کشور، سازمان بهزیستی، شهرداری‌ها	ماه ۶ تا ۱۰
	نظارت بر اجرای دستورالعمل‌ها و ارزیابی کیفیت خدمات.	سازمان بهزیستی، شهرداری‌ها	از ماه ۱۰ و ادامه به صورت مستمر
مرحله ۵: تدوین یا بازبینی چارچوب قانونی و حمایت حقوقی	تدوین و تصویب قوانین حمایتی برای کودکان در موقعیت خیابان و خانواده‌های آن‌ها، به‌ویژه اتباع خارجی.	مجلس شورای اسلامی، وزارت دادگستری	ماه ۶ تا ۱۲
	فراهم‌سازی دسترسی به خدمات بهداشتی، آموزشی و حمایتی برای این کودکان.	وزارت بهداشت، وزارت آموزش و پرورش، سازمان بهزیستی	پس از تصویب قانون، مستمر
مرحله ۶: آگاه‌سازی و جلب حمایت عمومی	اجرای کمپین‌های آگاه‌سازی در رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی برای جلب مشارکت عمومی.	سازمان بهزیستی، سازمان صدا و سیما، NGOها	ماه ۶ تا ۱۲
	برگزاری نشست‌ها و کارگاه‌های محلی برای ارتقای آگاهی عمومی در مورد کودکان در موقعیت خیابان.	شهرداری‌ها، NGOها	از ماه ۶ و ادامه به صورت مستمر
مرحله ۷: ارزیابی و پایش مستمر	ارزیابی مستمر از پیشرفت برنامه‌ها و سنجش اثربخشی اقدامات انجام‌شده.	سازمان بهزیستی، شهرداری‌ها	هر ۶ ماه یک‌بار
	ارائه گزارش‌های دوره‌ای به سیاست‌گذاران برای اصلاح و بهبود برنامه‌ها.	سازمان بهزیستی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	هر ۶ ماه یک‌بار

مراقبان غیررسمی هم به عنوان استراتژی مناسبی در کنار جلب حمایت خانواده و ارائه خدمات حمایتی به خانواده‌ها ضروری و کارآمد است.

این رویکرد باید علاوه بر چاره‌اندیشی برای بهبود وضعیت موجود به ریشه‌های مشکل یا عوامل گسترش دهنده این پدیده، از جمله افزایش حضور اتباع غیرایرانی به ویژه موارد غیرقانونی، افزایش چالش های اقتصادی و کاهش قدرت خرید خانواده ها، افزایش نابرابری در آموزش و آسیب‌های اجتماعی، بپردازد. توصیه‌های سیاستی ارائه‌شده در این خلاصه، از جمله توانمندسازی خانواده‌ها، تدوین دستورالعمل‌های اجرایی استاندارد، تربیت متخصصان، تدوین چارچوب‌های قانونی و جلب حمایت و آگاه‌سازی عمومی، گامی مؤثر برای ایجاد تغییرات پایدار در زندگی این کودکان و کاهش وابستگی آن‌ها به خیابان‌هاست. با توجه به ضرورت و فوریت این مسئله، همکاری و هماهنگی بین نهادهای دولتی و غیردولتی و اجرای سریع و کارآمد این سیاست‌ها می‌تواند به بهبود شرایط اجتماعی و ارتقای عدالت اجتماعی در کشور منجر شود.

منابع

1. Imanzadeh A, Alipour S. Lived experience of working children in Tabriz city regarding loneliness: a phenomenological study. Journal of Social Studies and Research in Iran 2019; 8(2): 279-304. [In Persian]
2. Ghasemi A, Roshanfekr P, Mehrabi A, Faraji B, Vamaghi M. Socio-Demographic Characteristics of Street Children and Related Factors of Becoming a Street Child in Kermanshah: A Rapid Assessment of the Situation Study. Quarterly of Social Studies and Research in Iran 2019; 8(1): 87-114. [In Persian]
3. Roshanfekr P, Vameghi M. National study on rapid assessment and response to the situation of working and street children in 15 provinces of Iran, 2019-2020. Tehran: Social Welfare Organization; 2019. [In Persian]
4. Vameghi M, Roshanfekr P, Ali D, Noroozi M, Madani S, McFarland W, et al. Population Size Estimates of Street Children in Iran: Synthesis of Multiple Methods. J Urban Health. 2019 Aug; 96(4): 549-557.

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-24]

[DOI: 10.22034/9.1.8]

5. Arshi M, Sabzi Khoshnami M, Mohammadi E, Takaffoli M, Imani F. Evaluation of the effectiveness of the street children organization plan in Iran. Journal of Social Studies and Research in Iran 2020; 9(4): 827-54. [In Persian]

6. Sabzi Khoshnami M, Mohammadi E, Arshi M, Takaffoli M, Noruzi S. Understanding the effects of the street children organization plan in light of its challenges. Social Work Research Journal 2021; 6(21): 114-81. [In Persian]

Policy Brief

Sustainable Organization of Street Children with a Family Empowerment Approach

Mohammad Sabzi Khoshnami[1], Maliheh Arshi[2], Marzieh Takaffoli[3], Ali kazemi[4], Sara Noruzi[5], Elham Mohammadi[6], Gholamreza Ghassemi[7], Maryam Hedayati[8*]

1. Member of the Social Health Department of the Academy of Medical Sciences, Department of Social Work Social, , University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, Tehran, Iran
2. Associate Professor of Social Work, Department of Social Work, School of Behavioral Sciences, University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, Tehran, Iran
3. Assistant Professor, Social Welfare Management Research Center, Department of Social Work, University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, Tehran, Iran
4. Ph.D of Law, National Authority for Children's Rights Secretary, Ministry of Justice, Tehran, Iran
5. Ph.D of Social Work Ayatollah Boroujerdi University, Lorestan, Iran
6. Assistant Professor, Department of Social Work, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran
7. Professor of Social Work, Department of Psychiatry, School of Medicine, Isfahan university of Medical Sciences, Isfahan, Iran
8. ⁎**Corresponding Author:** Assistant Professor, Department of Rehabilitation Management, University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, mhedayati89@yahoo.com

Abstract

The presence and work of children on the streets is considered one of the major social challenges in Iran. These children face problems such as malnutrition, deprivation or poor quality of education, abuse and harassment, delinquency and other social harms. Periodic plans in the form of organizing street children and current measures of government and non-government centers, such as temporary care centers and limited daily support services, have not had a significant impact on reducing and controlling this problem. Therefore, the need to formulate and implement national and local policies with sensitivity to children's rights is clearly felt. Policy recommendations include empowering families through intersectoral cooperation, allocating sustainable financial resources for preventive and support measures, training professionals to provide effective and standardized services, and developing standard protocols based on laws and upstream documents for effective intervention. These approaches can sustainably manage the problem of children in street situations and prevent them from returning to the street.

Keywords: Family Support, Homeless Youth, Social Justice

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-24]

[DOI: 10.22034/9.1.8]